

Guido Cagnacci (1601-1682)

Ο Cagnacci ήταν ένας σημαντικός Αιμιλιανός ζωγράφος του 17ου αιώνα. Όπως και τόσοι άλλοι στην περιοχή, ήταν ενεργά αναμειγμένος στην εκ νέου ανακάλυψη της κλασικής αρχαιότητας. Κατείχε επίσης ιδιαίτερη θέση στην ιστορία της τέχνης, επειδή μετοίκησε στη Βιέννη εξαγοντας έτσι το κλασικό στυλ που ήταν δημοφιλές εκείνη την εποχή, στο γερμανόφωνο κόσμο. Ο Cagnacci υπήρξε μαθητής του Guido Reni και έτεινε να συνδυάζει αναφορές από τα κλασικά μοντέλα και το έργο του Ραφαήλ με το δικό του ζωηρό ενδιαφέρον για τολημηρές προοπτικές και λαμπρές συνθέσεις που πρότασε το ανερχόμενο μπαρόκ στυλ. Αυτό μαρτυρούν οι επαφές με τους μαθητές του Caravaggio, όπως τους Borgianni και Gentileschi, κατά τη διάρκεια των ταξιδιών του στη Ρώμη (1621) και προηγουμένως με τη Σοφία της Μπολόνια, υπό τη διεύθυνση του Lionello Spada. Η ρομαντική έμπνευση του Guercino και ο νατουραλισμός του Lanfranco διαδραμάτισαν επίσης σημαντικό ρόλο στην καλλιτεχνική πορεία του Cagnacci.

Αυτές τις επιρροές μπορεί να θαυμάσει κάποιος στους τεράστιους πίνακες στον καθεδρικό Forlì, τους οποίους ζωγράφισε ο καλλιτέχνης το 1642, δέκα χρόνια μετά την επιστροφή του από τη Ρωμανία.

Το 1648 μετακόμισε στη Βενετία όπου πρόσθεσε περισσότερο χρώμα στην

παλέτα του και διεύρυνε την γκάμα των θεμάτων του. Συγκεκριμένα, άρχισε να σχεδιάζει αισθησιακές σκηνές με σαγηνευτικές ημίγυμνες νεαρές κοπέλες. Αυτού του είδους οι συνθέσεις ήταν περιζήτητες στους κόλπους των συλλεκτών και διάνοιξαν καινούργιες καλλιτεχνικές προοπτικές. Ο πίνακας «Il ratto d' Europa» ανήκει σε αυτή την περίοδο και επιδεικνύει την ικανότητα του καλλιτέχνη να προσφέρει μια σαρκική και νατουραλιστική αναπαράσταση της εξιδανικευμένης αφαίρεσης του μυθολογικού θέματος.

Ο Cagnacci ακολούθως μετακόμισε στη Βιέννη το 1658 για να βάλει τη σφραγίδα της επιτυχίας στο ζωγραφικό του έργο. Μετέφερε μαζί του την κληρονομία του έργου του Caravaggio και της σχολής Μπαρόκ και τη γέμισε με τη φωτεινή ατμόσφαιρα που χαρακτήριζε την τελευταία και πιο «ευρωπαϊκή» φάση της καριέρας του.

Παρά τα όσα έχουν ανακαλύψει οι ερευνητές και συλλέκτες έργων τέχνης, οι πληροφορίες που έχουμε σίγουρα δεν επαρκούν για να επεξηγήσουμε πλήρως την περίπλοκη και σύγχρονη κουιλτούρα που επιδεικνύει αυτός ο σημαντικός καλλιτέχνης.

Από την εφημερίδα

«Ο Φιλελεύθερος», 23/5/2004

Μίκης Θεοδωράκης - Άξιος εστί

Τελευταία φορά που είδαμε τον Μίκη Θεοδωράκη στην Κύπρο ήταν το 1995 όταν ανέβηκε στην εξέδρα που στήθηκε στο ΓΣΠ για να τραγουδήσει τη «Ρωμιοσύνη». Δεν τραγουδούσε απλώς αλλά ζούσε κάνοντας όλο το ακροατήριο να νιώσει το μεγαλείο της μουσικής. «Δεν είναι απλώς ένα τραγούδι, ούτε μόνο μουσική, είναι ένα βίωμα» είχε πει ο ίδιος για τη «Ρωμιοσύνη», θυμίζοντάς μας για ακόμα μια φορά αυτό που ο ίδιος έκανε βίωμα ότι «ο ποιητισμός είναι η καλύτερη πολιτική πράξη».

Ο Μίκης δεν έντυσε απλώς, με υπέροχους ήχους, στίχους που κουβαλούν την ψυχή του Έλληνα. Τους έδωσε αναπνοή. Τι να γράψει κανείς για το έργο του; Ένας γίγαντας, μια μοναδική προσωπικότητα, ένα δημιουργός που σαν και αυτόν δεν ξέρει κανείς κάθε πόσο γεννιέται. Φέτος κλείνει τα ογδόντα του χρόνια και η Ελλάδα τον τιμά με εκδηλώσεις που θα γίνουν καθόλη τη διάρκεια του χρόνου. Στην Κύπρο, το ΡΙΚ προετοιμάζει εκδηλώσεις προς τιμήν του καθιερώνοντας το 2005 «έτος Μίκη Θεοδωράκη». Το νήμα πάει πολύ πίσω. Όταν το 1964 στην Ελλάδα ήταν αδύνατο να ακουστούν τα τραγούδια του Μίκη Θεοδωράκη, η Κύπρος στάθηκε δίπλα του. Τότε το Ραδιόφωνο του ΡΙΚ παρουσίασε σε παγκόσμια πρεμιέρα το «Άξιον Εστί».

Ο Μίκης Θεοδωράκης είναι το μεγαλύτερο κεφάλαιο της σύγχρονης ελληνικής μουσικής. Μεγάλωσε και έζησε σε δύσκολα χρόνια για την Ελλάδα, εμπειρίες που είχε το απαραίτητο ταλέντο να μετατρέψει σε νότες ντύνοντας με μοναδικούς ήχους στίχους του Οδυσσέα Ελύτη, του Γιώργου Σεφέρη, του Γιάννη Ρίτσου, του Ιάκωβου Καμπανέλλη, τον Φεντερίκο Γκαρσία Λόρκα, του Πάμπλο Νερούντα και ποιητών άλλων.

Αυτή η μοναδική συνάντηση της έντεχνης ηαϊκής μουσικής με τη μεγάλη

ποιντική δημιουργία είναι από μόνη της ικανή να εκφράσει την μουσική ιδιοφυΐα του Μίκη. Πάντα κοντά στον άνθρωπο με τη μουσική του. «Η απόφαση αυτή είναι μια ελάχιστη ένδειξη τιμής στο δημιουργό που στα πέτρινα χρόνια ανέπτυξε μια ιδιαίτερη σχέση με την Κύπρο και το λαό μας», είπε ο πρόεδρος του ΡΙΚ Ανδρέας Αθωνεύτης εξαγγέλλοντας το «Έτος Μίκη Θεοδωράκη». Τραγούδησε για την Κύπρο, την Παλαιστίνη, τη Χιλή, τη Γιουγκοσλαβία, το Ιράκ, την Ισπανία, την Πορτογαλία και όπου αλλού υπήρχε πόλεμος και αδικία.

Άξιον εστί

«Η ευγενική πρωτοβουλία του ΡΙΚ με συγκινεί βαθύτατα. Θέλω να πιστεύω ότι ο σπόρος που καρποφόρησε, ώστε οι σχέσεις μας να γίνουν αυτό το πλατύφυλλο δέντρο, είναι το γεγονός ότι ο δίσκος του Άξιον Εστί ακούστηκε σε παγκόσμια πρώτη στα 1964 από τον σταθμό του ΡΙΚ. Φυσικά αυτό δεν έγινε τυχαία. Επειδή μου αρέσουν οι συμβολικές πράξεις, ευθύς μόλις ολοκληρώθηκε η ηχογράφιση του έργου και πριν ακόμα κυκλοφορήσει (αλλά και πριν γίνει η πρώτη συναυλία του έργου στο θέατρο «Κοτοπούλη») το πήρα υπό μάλης και σαν προσκυνητής ήρθα στα ιερά χώματα του Ελληνισμού, την μαρτυρική Κύπρο, να το αποθέσω ευλαβικά στον βωμό του Θεού της Ελλάδας. Είπα μέσα μου ότι οι πρώτοι που πρέπει

να το ακούσουν είναι αυτοί οι νέοι Διγενείς που φρουρούν τα ακραία σύνορα του Έθνους.

Υπήρξα, όπως βλέπετε, ένας αθεράπευτος ιδεαλιστής, όμως δεν μετανιώνω γι' αυτό, γιατί έτσι κατάφερα να νιώσω μέσα μου αυτή την απόλυτη ψυχική και πνευματική πληρότητα, ώστε τώρα από την κορυφή των 80 μου χρόνων να ατενίζω το παρελθόν με τη συνείδηση ήσυχη για τις αποφάσεις, τις πράξεις και τα έργα που αφήνω πίσω μου».

Το λαϊκό ορατόριο «Άξιον Εστί» γράφτηκε στο Παρίσι και στην Αθήνα από την Άνοιξη του 60 ως τον Δεκέμβριο του 63. Ηχογραφήθηκε ένα χρόνο μετά με τη φωνή του Γρηγόρη Μπιθικώτση, το 88 ηχογραφήθηκε ξανά με τον Γιώργο Νταλάρα, ενώ ενδιάμεσως αλλά και μετά έχει παρουσιαστεί σε πολλές εκτελέσεις από ξένες και ελληνικές χορωδίες.

Ήταν για μένα μια μεγάλη εύνοια της θεάς Τύχης να βρεθώ μπροστά σε αυτό ακριβώς το ποιντικό έργο που όλες θαρρείς οι διανοητικές, αισθητικές, συναισθηματικές και ιδεολογικές προσμονές και απαιτήσεις μου είχαν στραμμένες τις κεραίες τους προς την κατεύθυνσή του. Αναδιφούσα τα νεοελληνικά ποιντικά έργα το ένα μετά το άλλο. Προσκαλούσα τους φίλους μου ποιητές να προβληματιστούν, δίχως δυστυχώς να μπορώ να τους εξηγήσω «ηολικά» τι ακριβώς ζητούσα. Βρισκό-

μουν τυλιγμένος σε ένα γόνιμο χάος» σημειώνει ο Μίκης Θεοδωράκης στο εσώφυλλο του πρώτου δίσκου βινυλίου του «Άξιον Εστί».

Για την καινούργια εκτέλεση του έργου ο Μίκης Θεοδωράκης επέλεξε μια νέα φωνή, τον Γιάννη Κότσιρα για τον οποίο ο συνθέτης επισημαίνει. «Τον επέλεξα γιατί με συγκινεί η φωνή του. Το 99 τραγούδησε μαζί με τη Λαϊκή Ορχήστρα «Μίκης Θεοδωράκης» στη Σάμο αυτός και ο Δημήτρης Μπάσης. Εκεί τους άκουσα για πρώτη φορά και τους δύο. Με εντυπωσίασαν. Αργότερα στο τραπέζι τους είπα: «Ο ένας πρέπει να πει το Άξιον εστί και ο άλλος το Τραγούδι του Νεκρού Αδελφού. Ελπίζω κάποτε να συμβεί. Τελικά συμβαίνει και για τους δύο αυτό το καλοκαίρι». «Θα βρεθώ μέσα στα δέκα χρόνια μόλις που τραγουδάω να με διευθύνει ο Μίκης Θεοδωράκης. Μου φαίνεται βουνό. Από τα 12 χρόνια μου, που ασχολήθηκα με τα τραγούδια του Μίκη, έμαθα συγχρόνως τον Ελύτη, τον Σικελιανό και τον Ρίτσο. Το συγκινητικό με το «Άξιον Εστί» είναι ότι όσο εμβαθύνεις στο έργο βρίσκεις αναλογίες των συνθηκών της δεκαετίας του '60 με το σήμερα. Αν ψάξεις βρίσκεις τις ίδιες κοινωνικές πιέσεις. Τότε ήταν η εξορία, τώρα είναι η μοναξιά. Όλα έχουν την αντανάκλασή τους. Το «Άξιον Εστί» είναι το δεύτερο βήμα του Θεοδωράκη στην προσπάθειά του να υλοποιήσει την ιδέα του της «μετασυμφωνικής μουσικής», όπως την ονομάζει. Το πρώ-

το ήταν το έργο «Ηλέκτρα», το οποίο όμως δεν ενσωμάτωνε στη μουσική ποιητικό κείμενο. Με το «Άξιον Εστί» ο λόγος έγινε έργο. Το έργο του Οδυσσέα Ελύτη είναι ύμνος στο φυσικό - υλικό κόσμο της ελληνικής αρχαιότητας που ζωογονείται από τον ήλιο. Ο τόνος, το ύφος και η δομή του αντικατοπτρίζουν την παραδοσιακή λειτουργία της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Δοξάζει τον κόσμο, το φως, τα χρώματα, τον άνθρωπο, την αίσθηση της ελευθερίας.

«Το κορυφαίο αυτό έργο αποτελεί πρώτα μια λαμπρή εφαρμογή των πνευματικών προσανατολισμών και των αντιλήψεων που από πολύ νωρίς εξέφρασε ο Θεοδωράκης για τη μουσική: η λόγια ή κατά τον ατυχέστερο όρο «έντεχνη» μουσική αποτελεί γι' αυτόν υπέρτατη μορφή δημιουργίας με την προϋπόθεση πως τα έργα δεν πρέπει να είναι πνευματικώς ξένα στο μεγάλο, το ευρύτερο κοινό», επισημαίνει ο συνθέτης και ερευνητής της ελληνικής μουσικής κ. Γιώργος Παπαδάκης και συνεχίζει: «Η απόσταση ανάμεσα στη ζωή των λαϊκών τάξεων και στη μουσική που προσφέρεται σ' αυτές προκαλεί κρίση, ιδιαίτερα στο συμφωνικό τομέα. Στο έργο αυτό, που αποτελεί μια από τις δυσκολότερες και περιεκτικότερες ποιητικές δημιουργίες της σύγχρονης εποχής, ο Θεοδωράκης κατάφερε να δώσει μουσική-ηχητική υπόσταση. Το καινούργιο που έφερε ήταν μια πρωτοφανέρωτη αλληλ ταυτόχρονα οικεία στο μεγάλο κοινό ατμόσφαιρα που είχε τη χάρη να προβάλλει και να «δυναμώνει»

την ιστορική συνέχεια χρησιμοποιώντας στοιχεία και μέσα τόσο της μουσικής παράδοσης όσο και «δυτικές» τεχνικές δημιουργώντας ένα νέο κλίμα μέσα στο οποίο η ποίηση και η μουσική γίνονταν μέρη ενός σύνθετου συνόλου». Το «Άξιον εστί» υπήρξε η αφορμή για τη διεθνοποίηση του ποιητή. Το 1960 κερδίζει το Κρατικό Βραβείο Ποίησης. Το 1961 ξεκινάει συνεργασία με το Μίκη Θεοδωράκη για τη μελοποίηση του ποιήματος, το οποίο θα εκτελεστεί για πρώτη φορά στον κινηματογράφο «Ρεξ» το 1964 και στην Κύπρο θα ακουστεί δημόσια από το Ραδιόφωνο του ΡΙΚ. Κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος του 1967 καταφεύγει στη Γαλλία. Οι συλλογές «Το φωτόδεντρο και η δέκατη τέταρτη ομορφιά» (1971), «Τα ρω του έρωτα» (1972), «Μαρία Νεφέλη» 1978 καθώς και ένα δοκίμιο για τον Ανδρέα Εμπειρικό αντιπροσωπεύουν τη ρομαντική περίοδο του ποιητή.

Μελοποιώντας την αρχαία τραγωδία

«Δεν γράφω τις όπερες για τα μουσεία, ούτε για τους λίγους, αλλά για όλο τον κόσμο. Προσπαθώ να μπολιάσω την κλασική μουσική με το λαϊκό στοιχείο». Ένα σημαντικό κεφάλαιο στο έργο του Μίκη είναι η μελοποίηση αρχαίων τραγωδιών. Ένα έργο με το οποίο εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη. Πιστεύω ότι σε άλλες συνθήκες όπως έγινε με το Άξιον Εστί και αν είχαμε μια ομαλή πορεία εθνική αυτά που

γράφω σήμερα «Η Μήδεια», «Η Ηλέκτρα», τα νέα «Άξιον Εστί» θα έχει την ίδια επίδραση που είχε για τις μεγάλες μάζες και ιδιαίτερα για τη νεολαία. Γράφοντας μουσική για τα κείμενα αυτά νιώθω ευτυχής, ήξει. Όταν δεν βρίσκομαι στο γραφείο νιώθω δυστυχισμένος. Το κάνω ως Έλληνας και νιώθω ότι αυτή είναι η μεγαλύτερή μου προσφορά ως καλλιτέχνη.

Νιώθω απογοήτευση

Σχοιιάζοντας τις εκδηλώσεις που γίνονται προς τιμήν του στην Ελλάδα ο Μίκης Θεοδωράκης μπροστά στη δύσκολη στιγμή του αποηολογισμού νιώθει απογοήτευση γιατί, όπως ήξει, «είδα τα ιδανικά για τα οποία θυσίασα τα νιάτα μου να ποδοπατούνται και στη συνέχεια να περιφρονούνται οι μεγάλες πνευματικές αξίες με τις οποίες γαλουχήθηκα και μου έδιναν τη δύναμη να αντιστέκομαι». Και συνεχίζει: Το τι πήρα εγώ από τον ελληνικό λαό είναι άλλο θέμα. Να 'ναι καλά οι γονείς μου που μου δίδαξαν πατριωτισμό και οι μπροστάρηδες στο μέτωπο της Αθβανίας και στην εθνική μας αντίσταση που με έκαναν να συνδέω άρρηκτα την Ελλάδα με το χρέος και τη θυσία. Και αυτές είναι οι δύο μεγάλες αξίες που μαζί με τη μουσική οδήγησαν τα βήματα μου ως τώρα».

Μαρίνα Σχίζα